

ка ресурсов для труда / Под ред. проф. А.И.Рофе. – М.: МИК, 1997. – 160 с.

6.Саруханов Э.Р., Сотникова С.И. Маркетинг рабочей силы: социально-экономический анализ. – СПб.: Изд-во СПбУЭФ, 1995.

7.Шаленко М. Сучасні тенденції розвитку ринку праці України // *Економіка України*– 1996. – № 9. – С. 25-34

8.Gordon D, Edwards R., Reich M / *Segmented Work, Divided Workers* – N.Y.,1982. – 254 p.

Отримано 01.08.2005

УДК 364.014 (477.54)

В.О.КОЮДА, канд. екон. наук, О.І.ГАМОВА
Харківський національний економічний університет

СПІВРОБІТНИЦТВО ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ м.ХАРКОВА

Проведено оцінку діяльності недержавних некомерційних організацій та їх співробітництва з органами місцевого самоврядування м.Харкова. Зроблено висновки щодо доцільності подальшого розвитку цієї форми партнерських відносин.

Проблема розвитку соціального партнерства в останні роки займає одне з провідних місць у вітчизняній економічній та соціальній науках. Важливим елементом соціального партнерства на регіональному рівні є партнерство між органами місцевого самоврядування та недержавними некомерційними організаціями (в тому числі громадськими організаціями) та їх участь у реалізації державних і муніципальних програм. Це обумовлюється тим, що у певних випадках недержавні некомерційні організації здатні діяти більш успішно та економічно, ніж державні установи. Недержавні некомерційні організації є більш гнучкими у своїй діяльності, більш інноваційними, ніж державні установи, і тому мають можливість більш ефективно надавати відповідні соціальні послуги. Здебільшого вони пропонують новітні та більш економічні підходи до вирішення соціальних проблем. Крім того, економія коштів у таких організаціях досягається шляхом безоплатної роботи волонтерів. Все це обумовлює доцільність розвитку партнерських відносин між державою, органами місцевого самоврядування та недержавними некомерційними організаціями та участь останніх у реалізації державних та муніципальних програм соціального захисту громадян.

Разом з розвитком партнерських відносин постає питання щодо їх оцінки. Загальні проблеми оцінки державних соціальних програм розглядає у своїх працях О.В.Макарова [1]. Водночас питання оцінки співробітництва недержавних некомерційних організацій з органами державної влади та місцевого самоврядування є практично не розроб-

леними у науковій практиці. Вивчення спеціальної літератури [2-4] виявило відсутність підходів щодо проведення оцінки діяльності недержавних некомерційних організацій та їх співробітництва з органами державної влади й місцевого самоврядування у сфері надання безкоштовних соціальних послуг. Якщо підходи до оцінки діяльності, функціонування та розвитку ринкових об'єктів соціальної сфери мають певні аналоги в інших галузях реального сектора економіки, то методична база такої оцінки для безкоштовних соціальних послуг розроблена недостатньо [5]. Насамперед це пов'язане з тим, що об'єкти неринкового сектору соціальної сфери не створюють безпосереднього економічного ефекту, тобто більшість недержавних некомерційних організацій надають послуги безкоштовно, а тому оцінити ефективність їх роботи досить проблематично.

Метою статті є оцінка діяльності недержавних некомерційних організацій-партнерів органів місцевого самоврядування м.Харкова щодо здійснення соціального захисту (на ринку соціальних послуг) та ефективного використання фінансових ресурсів, і, насамперед, бюджетних коштів.

Інформаційною базою цього аналізу є звітність недержавних некомерційних організацій-партнерів органів місцевого самоврядування, дані щодо конкурсу соціальних проектів «Єдина соціальна мережа» та розрахункові показники. Слід зазначити, що з тридцяти організацій-партнерів, які виграли тендери та одержали фінансування з міського бюджету в рамках реалізації проекту «Єдина соціальна мережа» у 2004 р., 10% організацій-партнерів не надали додаткову інформацію щодо їх діяльності для проведення цього аналізу в силу різних причин.

Аналіз співпраці недержавних некомерційних організацій міста з органами місцевого самоврядування був ускладнений відсутністю достатнього обсягу інформації, і, насамперед, єдиної форми звітності діяльності організацій. Це вповільнювало проведення аналізу діяльності недержавних некомерційних організацій та було значною перешкодою щодо визначення ефективності їх співробітництва. Так, у більшості випадків звіти склалися у вільній формі, яка мала такі недоліки, як: суб'єктивний характер, відсутність комплексності, системності, єдності, чіткості та можливості зіставлення показників. Для подолання всіх згаданих вище вад були запропоновані для недержавних некомерційних організацій форми звітності (форми №1-річна та №2-місячна) та інструкції до їх заповнення [6].

Вивчення, дослідження та аналіз теоретичних підходів щодо оцінки діяльності недержавних некомерційних організацій та їх співробітництва з органами місцевого самоврядування дали можливість опра-

цювати наступні етапи проведення оцінки за якісними та кількісними показниками (табл.1).

Таблиця 1 – Показники оцінки діяльності організацій-партнерів та їх співробітництва з органами місцевого самоврядування

Показники	
якісні	кількісні
1. Напрямки діяльності організацій-партнерів	1. Кількість клієнтів (у динаміці по роках)
2. Види соціальних послуг	2. Кількість залучених волонтерів
3. Клієнти соціальних послуг (цільові групи)	3. Коефіцієнт залучених коштів
	4. Рейтинг організацій-партнерів

У процесі аналізу за якісними показниками організацій-партнерів за напрямками їх діяльності було виявлено, що найпоширенішими напрямками є такі: проведення проектів гуманітарного напрямку (26%); соціальна допомога дітям та молоді (22%), допомога по працевлаштуванню (19%).

Класифікація за видами соціальних послуг, які надавали організації-партнери, була сформована згідно з ст.5 Закону України «Про соціальні послуги» [7]. Найбільш характерним для організацій-партнерів є надання не одного, а декілька видів соціальних послуг. Найбільш поширеним видом були послуги інформаційного характеру, їх надавали близько 67% організацій-партнерів (18 з 27). Соціально-медичні, психологічні та юридичні послуги надавали близько половини організацій-партнерів. Послуги щодо працевлаштування та професійної реабілітації осіб з обмеженими фізичними можливостями мали менше поширення, їх надавали 15% організацій-партнерів.

Дослідження та аналіз показали, що клієнтами організацій-партнерів були як різні незахищені соціально-демографічні групи населення – об'єкти соціального захисту населення, так і суб'єкти соціального захисту – актори соціальної політики (лідери організацій соціальної спрямованості, керівники органів влади, представники ЗМІ тощо). Визначення кількості клієнтів різних організацій-партнерів, яким були надані послуги, виявилось досить складним через дві основні розбіжності. Перша – неоднорідність клієнтів різних організацій-партнерів (наприклад, індивід, сім'я та організація). Друга – це невідзначеність, різноманітність послуг за видимими ознаками. Так, соціально-побутові послуги найкраще ілюструють ефект за схемою «дія – результат», тоді як ефективність соціально-психологічних послуг може бути виявлена тільки впродовж певного часу. Крім того, послуги, що надаються організаціями-партнерами, мають різний ступінь складності

та їх якість. Наприклад, організація, що займається працевлаштуванням інвалідів, має набагато менше клієнтів, ніж організація, що надає телефонні консультації. Однак це не означає, що перша організація працює менш (або більш) ефективно, ніж інша.

Аналіз діяльності організацій-партнерів щодо кількості клієнтів свідчить про їх зростання по роках та, відповідно, про тенденцію збільшення обсягу послуг.

Позитивним моментом у діяльності організацій-партнерів є залучення до роботи волонтерів. Так, до співпраці у організаціях-партнерах були залучені у 2004 р. більше 500 волонтерів, тоді як штатних працівників було 139 осіб (на одного штатного співробітника було додатково залучено 4 добровольця).

На основі проведених досліджень та аналізу було запропоновано кількісний показник оцінки діяльності організацій-партнерів та їх співробітництва з органами місцевого самоврядування. Це коефіцієнт залучених коштів ($K_{зал.к.}$), який відображає додатково залучені кошти організацій-партнерів по відношенню до бюджетних коштів за певний період [8]. На підставі показника ($K_{зал.к.}$) щодо залучених коштів за 9 місяців та в цілому за 2004 р. були проведені розрахунки за звітами 27 організацій-партнерів (табл.2). Так, дев'ять організацій-партнерів (30%) додатково залучили коштів від 2,77 грн. до 13,85 грн. на 1 грн. бюджетних коштів. Від 1,10 грн./грн. до 2,22 грн./грн. залучила третина організацій-партнерів. Менше 1 грн./грн. залучили сім організацій-партнерів, а дві організації-партнери взагалі не мали додатково залучених коштів.

Слід зазначити, що мали місце позитивні тенденції в діяльності досить значної кількості організацій-партнерів як за 9 місяців так, і в цілому за рік. На протязі останніх трьох місяців 2004 р. 56% організацій-партнерів мали зростання обсягу залучених коштів відносно бюджетних коштів (від 0,01 до 13,85 грн./грн.). Тобто більшості організацій-партнерів суттєво покращили свої показники за вересень-грудень 2004 р., середній коефіцієнт залучених коштів збільшився у 1,9 рази. Середнє зростання коефіцієнта залучених коштів за 2004 р. (на 1,20 грн./грн.) було обумовлено в найбільшій мірі шістьма організаціями-партнерами (від 1,30 до 13,85 грн./грн. за рік). У третини організацій-партнерів органів місцевого самоврядування м.Харкова (загальна кількість – 27 організацій-партнерів) коефіцієнти залучених коштів перевищували середній показник за 9 місяців та за рік в цілому. В 2004 р. мала місце значна розбіжність щодо залучених коштів (більш ніж у 100 разів), що безумовно знайшло відображення на середньому показ-

нику ($K_{зал.к.}$) по регіону. Перевищення коефіцієнту залучених коштів (за рік) від його середнього значення складало від 7,4% до 5,4 разів. Підсумовуючи, треба зазначити, що в 2004 р. у середньому організаціями-партнерами було додатково залучено 2,58 грн. на 1 грн. коштів з міського бюджету.

Таблиця 2 – Показники щодо залучених коштів недержавними некомерційними організаціями-партнерами органів місцевого самоврядування за 2004 р.

№ п/п	Назва організації	Коефіцієнт залучених коштів ($K_{зал.к.}$), грн./грн.		Відхилення
		9 місяців	рік	
1	Підприємство «Станція соціального обслуговування населення м.Харкова»	0,00	13,85	+13,85
2	Харківський обласний благодійний фонд «Карітас-Харків»	8,82	8,82	-
3	Харківське відділення Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Союз організацій інвалідів України» – товариство інвалідів Київського району	0,10	7,00	+6,9
4	Благодійний фонд «Центр реабілітації інвалідів дитинства «ПРОМІНЬ»	2,99	5,98	+2,99
5	Харківський міський благодійний фонд «ТИМУР»	4,00	4,00	-
6	Громадська організація інвалідів дитинства, дітей-інвалідів та членів їх сімей «ПРОМІНЬ» Дзержинського району	0,00	3,64	+3,64
7	Благодійний фонд «Інститут раннього втручання» для дітей з порушеннями розвитку та дітей-інвалідів	3,20	3,20	-
8	Громадська організація Центр духовної та соціально-психологічної реабілітації «Еммануїл»	3,00	3,00	-
9	Українська асоціація валеологів	2,71	2,77	+0,06
10	Харківський обласний благодійний фонд «Академія»	2,22	2,22	-
11	Харківська громадська організація незрячих юристів	1,65	1,85	+0,20
12	Харківська міська громадська організація інвалідів «Соціально-реабілітаційний центр незрячих»	1,25	1,69	+0,44
13	Харківська міська жіноча громадська організація «Надія»	1,41	1,55	+0,14
14	Харківська обласна громадська жіноча організація боротьби з торгівлею жінками «МАЛЬВА»	0,00	1,41	+1,41
15	Харківська міська жіноча громадська організація «Дія»	1,35	1,35	-
16	Громадська організація жіночого фонду «Господиня»	0,00	1,30	+1,30
17	Харківська міська організація Об'єднання «Нова Україна»	0,58	1,27	+0,69
18	«Товариство Амазонок»	0,55	1,10	+0,55
19	Харківська жіноча організація «Крона»	0,81	0,99	+0,18
20	Харківський міський жіночий фонд	0,89	0,89	-
21	Харківська обласна громадська організація інвалідів-підприємців	0,22	0,85	+0,63
22	Учбово-виробниче підприємство «Центр соціально-трудової і професійної реабілітації інвалідів «Біатрон-3» Всеукраїнської організації інвалідів «Союз організацій інвалідів України»	0,29	0,29	-
23	Харківська міська громадська організація «Інститут ведичної культури»	0,26	0,27	+0,01
24	Закрите акціонерне товариство «Учбово-курсний комбінат»	0,25	0,25	-
25	Харківська міська громадська організація «Соціально-інноваційний фонд»	0,13	0,13	-
26	Харківська обласна організація Українського Товариства глухих	0,00	0,00	-
27	Харківська міська громадська організація «Асоціація правового та соціального захисту інвалідів Афганістану»	0,00	0,00	-
Середній коефіцієнт залучених коштів ($K_{серед.}$)		1,38	2,58	+1,20

Наступним етапом оцінки діяльності та співробітництва органів місцевого самоврядування з недержавними некомерційними організаціями було визначення рейтингу кожної організації-партнера (табл.3) на основі даних щодо коефіцієнтів залучених коштів (табл.2). У результаті ранжирування кожній організації-партнеру був присвоєний певний ранг на основі алгоритму, відповідно до якого організація-партнер з найвищим рівнем коефіцієнта залучених коштів отримала перший ранг (перше місце у рейтингу організацій-партнерів), а організація-партнер з найнижчим рівнем коефіцієнта залучених коштів – найнижчий ранг. У випадку, коли коефіцієнти залучених коштів різних організацій-партнерів співпадали, їм надавались однакові ранги.

За підсумками дев'яти місяців п'ять організацій-партнерів мали найнижчий рейтинг, а в цілому за рік – лише дві організації (тобто вони не залучили додатково коштів на фінансування соціальних проектів). На підставі результатів залучення додаткових коштів організаціями-партнерами та визначення їх рейтингу можна зробити висновок про активізацію роботи цих організацій. Результати рекомендується враховувати при проведенні конкурсів соціальних проектів та постійного обліку поточної діяльності організацій-партнерів. При проведенні щорічного конкурсу соціальних проектів «Єдина соціальна мережа» органам місцевого самоврядування можна рекомендувати враховувати результати оцінки діяльності організацій-партнерів за попередній період. Запропоновані форми звітності для організацій-партнерів (форми №1-річна та №2-місячна) [6] та інструкції до їх заповнення дозволять забезпечити у майбутньому більш об'єктивну та повну інформацію для проведення аналізу.

Діяльність організацій-партнерів та їх співробітництво з органами місцевого самоврядування було направлено насамперед на підвищення якості надання соціальних послуг, ефективне використання бюджетних коштів, збільшення обсягів позабюджетного фінансування та підвищення рівня соціальної захищеності населення регіону та всієї України. Аналіз та дослідження партнерських відносин між органами місцевого самоврядування та недержавними некомерційними організаціями виявив наступні економічні переваги впровадження цієї форми соціального партнерства у Харківському регіоні:

- 1) залучення додаткових коштів до сфери реалізації соціальних програм регіону, на здійснення яких спрямовані соціальні проекти;
- 2) зменшення навантаження на міський бюджет щодо фінансування соціальної сфери та сприяння залученню додаткових позабюджетних коштів;
- 3) економія витрат за рахунок зниження витрат заробітної плати

персоналу недержавних некомерційних організацій (залучені волонтери забезпечили скорочення штату співробітників цих організацій);

4) збільшення обсягу соціальних послуг та розширення напрямків діяльності недержавних некомерційних організацій;

5) підвищення якості соціальних послуг з боку недержавних некомерційних організацій.

Таблиця 3 – Рейтинг організацій-партнерів за коефіцієнтом залучених коштів за 2004 р.

№ з/п	Назва організації	Рейтинг організації-партнера	
		9 місяців	рік
1	Підприємство «Станція соціального обслуговування населення м. Харкова»	23	1
2	Харківський обласний благодійний фонд «Карітас-Харків»	1	2
3	Харківське відділення Всеукраїнської громадської організації інвалідів «Союз організацій інвалідів України» - товариство інвалідів Київського району	22	3
4	Благодійний фонд «Центр реабілітації інвалідів дитинства «ПРОМІНЬ»	7	4
5	Харківський міський благодійний фонд «ТИМУР»	2	5
6	Громадська організація інвалідів дитинства, дітей-інвалідів та членів їх сімей «ПРОМІНЬ» Дзержинського району	23	6
7	Благодійний фонд «Інститут раннього втручання» для дітей з порушеннями розвитку та дітей-інвалідів	3	7
8	Громадська організація Центр духовної та соціально-психологічної реабілітації «Еммануїл»	4	8
9	Українська асоціація валеологів	5	9
10	Харківський обласний благодійний фонд «Академія»	6	10
11	Харківська громадська організація незрячих юристів	8	11
12	Харківська міська громадська організація інвалідів «Соціально-реабілітаційний центр незрячих»	11	12
13	Харківська міська жіноча громадська організація «Надія»	9	13
14	Харківська обласна громадська жіноча організація боротьби з торгівлею жінками «МАЛЬВА»	23	14
15	Харківська міська жіноча громадська організація «Дія»	10	15
16	Громадська організація жіночого фонду «Господина»	23	16
17	Харківська міська організація Об'єднання «Нова Україна»	14	17
18	«Товариство Амазонок»	15	18
19	Харківська жіноча організація «Крона»	13	19
20	Харківський міський жіночий фонд	12	20
21	Харківська обласна громадська організація інвалідів-підприємців	19	21
22	Учбово-виробниче підприємство «Центр соціально-трудової і професійної реабілітації інвалідів «Біатрон-3» Всеукраїнської організації інвалідів «Союз організацій інвалідів України»	16	22
23	Харківська міська громадська організація «Інститут ведичної культури»	17	23
24	Закрите акціонерне товариство «Учбово-курсний комбінат»	18	24
25	Харківська міська громадська організація «Соціально-інноваційний фонд»	20	25
26	Харківська обласна організація Українського Товариства глухих	23	26
27	Харківська міська громадська організація «Асоціація правового та соціального захисту інвалідів Афганістану»	23	26

Виконаний аналіз свідчить, що недержавні некомерційні організації мають переваги перед державними та муніципальними установа-

ми у тих випадках, коли є можливість залучити до роботи волонтерів, коли задача потребує нестандартних підходів або коли надавання послуг має бути дуже індивідуалізованим. Такі ситуації є поширеними у соціальній сфері. Тому співпраця органів державної влади та місцевого самоврядування з недержавними некомерційними організаціями є важливим фактором підвищення ефективності використання бюджетних коштів, особливо у сфері соціальних послуг.

Таким чином, можна зробити висновок про необхідність подальшої взаємодії у сфері соціального захисту населення, в якій органи місцевого самоврядування та недержавні некомерційні організації виступають гідними та рівноправними партнерами. Крім того, заслуговує на увагу питання розробки єдиної методики оцінки співробітництва органів місцевого самоврядування та недержавних некомерційних організацій. Подальший розвиток партнерських відносин між органами місцевого самоврядування та недержавними некомерційними організаціями буде сприяти удосконаленню та подальшому розвитку системи соціального захисту населення.

1.Макарова О.В. Державні соціальні програми: теоретичні аспекти, методика розробки та оцінки. – К.: Ліра-К, 2004. – 328 с.

2.Борецька Н.П. Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми. – Донецьк: Янтар, 2001. – 352 с.

3.Задорожний Г.В., Коврига О.В., Смоловик В.В. Соціальне партнерство – реальний шлях до відкритого суспільства. – Харків: ХІБМ, 2000. – 192 с.

4.Косова Т.Д., Басанцов І.В. Сутність і критерії ефективності системи соціального захисту // Фінанси України. – 2000. – №8. – С.26-32.

5.Салжаницын А.И. Современные проблемы развития материальной базы отраслей социальной сферы России. – М.: ООО «ПрофВариант», 2002. – 165 с.

6.Гамова О.І. Діяльність громадських організацій регіону щодо соціального захисту населення // Сучасні проблеми фінансово-господарського контролю: Матеріали І Всеукр. наук.-практ. конф. (30 березня 2005 р.). – Кривий Ріг, 2005. – С.53-54.

7.Про соціальні послуги: Закон України №966–IV від 19 червня 2003 р. // Урядовий кур'єр: Орієнтир №168 від 10 вересня 2003 року. – С.1-4.

8.Гамова О.І. Удосконалення партнерських відносин органів місцевого самоврядування та громадських організацій // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Вип.89-3. – Донецьк: ДонНТУ, 2005. – С.186-192.

Отримано 05.08.2005

УДК 378.145

Г.В.СТАДНИК, канд. екон. наук, В.І.ТОРКАТЮК, д-р техн. наук,

А.І.КУЗНЄЦОВ, канд. техн. наук, Т.І.СВІТЛИЧНА

Харківська національна академія міського господарства

А.Л.ШУТЕНКО

Харківська обласна рада

І.В.КАЛМИКОВА

Загальноосвітній ліцей при Харківській національній академії міського господарства